

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับรายวิชาทัศนศิลปศึกษา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งจะขอนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังนี้คือ

1. ความหมายของศิลปศึกษา
2. คุณค่าของศิลปศึกษา
3. ความหมายของวิชาทัศนศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา รายวิชาทัศนศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของศิลปศึกษา

ศิลปศึกษา (ART EDUCATION) เป็นวิชาสำคัญวิชาหนึ่งในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบของศิลปะ มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในคุณค่าของสุนทรียภาพ เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

นักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและให้คำนิยามคำว่า "ศิลปศึกษา" โดยให้ความสำคัญต่อจุดมุ่งหมายของศิลปศึกษาแตกต่างกันออกไป เช่นการกล่าวถึงศิลปศึกษาโดยเน้นจุดมุ่งหมายของศิลปศึกษาในประเด็นที่ว่า เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการในทุกด้าน ดังเช่น

รัตนา อุทัยผล (2507: 35) กล่าวถึงศิลปศึกษาว่าเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ออกมาเป็นงานศิลปะ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างผู้เรียนให้เจริญงอกงามเต็มที่เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่ดีที่มีความสามารถ

ชูจิตต์ วัฒนารมณ (2529: 16) ได้ให้ความหมายของศิลปศึกษาว่าเป็นวิชาที่ให้ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ได้รับจากประสบการณ์ภายนอก เกิดจากจินตนาการอย่างอิสระของผู้เรียน โดยครูจัดประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับวุฒิภาวะ เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในทุกด้าน

และมานพ ถนอมศรี (2526: 46) ได้ให้ความหมายของศิลปศึกษาว่าเป็นการนำศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการแสดงออก เพื่อฝึกฝนการทำงานของสมองให้แก่ผู้เรียนโดยมุ่งละ เสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพในการคิด ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการศึกษาวิชาอื่น ๆ และการดำรงชีวิตของผู้เรียนต่อไปในสังคม

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาบางท่านได้กล่าวถึงศิลปศึกษาโดยเน้นจุดมุ่งหมายของศิลปศึกษาในประเด็นที่ว่าเพื่อให้เข้าใจคุณค่าของสุนทรียภาพ เกิดพุทธิปัญญา รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ใช้ในวิถีประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่น

เลิศ อานันทนะ (2516: 28) ได้กล่าวถึงวิชาศิลปศึกษาว่าเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ เกิดพุทธิปัญญา มีกิจนิสัยขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

สงวน รอดบุญ (2524: 28) กล่าวถึงศิลปศึกษาว่า วิชาศิลปศึกษาช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจคุณค่าของสุนทรียภาพและพุทธิปัญญาของมนุษย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย และรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วิรุณ ตั้งเจริญ และวรรณรัตน์ อินทรอำ (2515: 14) กล่าวว่า ศิลปศึกษาช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดรสนิยมที่ดี เพราะศิลปะเกี่ยวกับวิถีประจำวัน สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

อารีย์ สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ (2518: บทนำ) กล่าวว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสแสดงออกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ออกเป็นความงามตามที่ชนะของตน และเป็นวิชาที่คลายความเครียดทางอารมณ์ของผู้เรียนได้

จากทัศนะต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา นักการศึกษาทางศิลปะ และครูผู้สอนศิลปะ ดังที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า ศิลปศึกษาเปรียบเสมือนเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประมวลเอาความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับมาแสดงออกในรูปแบบของผลงานทางศิลปะ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีความเข้าใจในคุณค่าของสุนทรียภาพ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม

2. คุณค่าของศิลปศึกษา

คุณค่าคือ ลักษณะที่พึงพอใจ พึงปรารถนา และพึงประสงค์ สิ่งที่ตอบสนองความปรารถนาได้ เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ดังนั้นคุณค่าจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความปรารถนาของมนุษย์เต็มบริบูรณ์ นอกจากนั้นคุณค้ายังมีส่วนช่วยให้เหลือในการพัฒนาชีวิต และนำบุคคลให้เข้าถึงการรู้จักตนเองและพัฒนาตนเอง (ชัยวัฒน์ อัทธวัฒน์ 2527: 165) มนุษย์เห็นคุณค่าของศิลปกรรมก็เพราะศิลปกรรมที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมานั้น สามารถตอบสนองความปรารถนาของมนุษย์ อำนาจประโยชน์แก่มนุษย์ในด้านอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด จิตใจ ส่งเสริมยกระดับคุณธรรมของมนุษย์ให้สูงขึ้น สิ่งที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ย่อมต้องมีความผูกพันกับมนุษย์อย่างแยกกันไม่ออก (อำนาจ เย็นสบาย 2520: 35) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ศิลปะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และจำเป็นต่อชีวิตของมนุษย์ทุกคนเพราะศิลปะผูกพันอยู่กับชีวิตประจำวันของมนุษย์ (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523: 36) และนักการศึกษาต่างตระหนักถึงคุณค่าของศิลปศึกษา ที่สามารถตอบสนองความปรารถนาของผู้เรียน เพราะศิลปศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการ มีนิสัยรักธรรมชาติ รู้คุณค่าของความคิดสร้างสรรค์และความสามารถ มีรสนิยม

ที่รู้จักพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง และสังคมให้ดีขึ้น

นักการศึกษาทางศิลปศึกษา นักจิตวิทยา ครู-อาจารย์ทางศิลปศึกษา ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ศิลปศึกษามีคุณค่าในด้านส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาพฤติกรรม และบำบัดปัญหาของผู้เรียนดังนี้

ศิลปศึกษามีคุณค่าในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน

ได้มีนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปศึกษา ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปศึกษาในด้านนี้ ดังนี้ คือ

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523: 37) ได้กล่าวไว้ว่าศิลปศึกษามีความสำคัญต่อผู้เรียนในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการคือ การส่งเสริมความเจริญงอกงามของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์

1. ทางด้านร่างกาย กิจกรรมทางศิลปะจะช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของผู้เรียนที่ชอบเคลื่อนไหว ได้ฝึกหัดการใช้กล้ามเนื้อและสายตา อวัยวะต่าง ๆ ทำงานประสานกันอย่างคล่องแคล่วองไว พร้อมทั้งได้รับความสนุกสนานด้วย

2. ทางด้านสติปัญญา กิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการกระทำ มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลองสร้างสรรค์แก้ปัญหาทั้งงานและวัสดุงานชนิด ซึ่งแตกต่างจากการเรียนทางด้านอื่น ๆ ผู้เรียนจะมีชีวิตจิตใจ เพราะเด็กได้มีโอกาสฝึกหัดและค้นคว้าความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของตัวเองด้วย

3. ทางด้านสังคม ศิลปะเป็นสื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในบ้าน ในโรงเรียนและในชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อการมีชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย เป็นโอกาสให้เด็กได้สนองความต้องการที่จะได้มีผู้อื่นยอมรับเห็นความสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะด้วยการทำกิจกรรมด้านศิลปะร่วมกัน

4. ทางด้านอารมณ์ นับเป็นพัฒนาการด้านสำคัญที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากการส่งเสริมทางด้านศิลปะ เพราะศิลปะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออกและสร้างสรรค์ เมื่อเด็กเกิดความสำเร็จก็จะมีพลังพอใจ มีอารมณ์แจ่มใส เบิกบาน

การแสดงออกโดยเสรีมีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รู้จักทางแก้ปัญหา ฟังตนเอง คุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของสังคมปัจจุบัน

โลเวนเฟลด์ (LOWENFELD 1975: 31) ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญและมีชื่อเสียงในวงการศิลปศึกษาของประเศสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปศึกษาว่า การที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานทางศิลปศึกษา จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาในด้านสุนทรียภาพ การรับรู้ สติปัญญา สังคม อารมณ์ การสร้างสรรค์ เทคนิคการทำงาน

ศิลปศึกษามีคุณค่าในด้านส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2527 อ้างในวิชัย วงษ์ใหญ่ 2528: 18) ได้พระราชทานความเห็นว่ วิชาศิลปศึกษามีคุณค่าในการให้ผู้เรียนได้ถ่ายทอดจินตนาการของตนออกมา เป็นการฝึกทักษะให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ และเป็นการวางรากฐานนิสัยของผู้เรียนให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาให้ความคิดเห็นต่อคุณค่าของศิลปศึกษาในด้านนี้ ดังนี้คือ

สุลักษณ์ เทียนสุวรรณ (2528: 102) กล่าวว่า การมุ่งส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เริ่มตนจากวิชาศิลปศึกษา จะมีผลให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในตนเอง และความเชื่อมั่นดังกล่าวจะพัฒนายิ่งขึ้น หากเขาได้รับการสนับสนุนในวิชาอื่น ๆ ด้วย ทั้งที่โรงเรียนที่บ้านและในสังคม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2527: 7) ระบุว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เรียนได้ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นี้เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ การแสวงหา การค้นคว้า ทดลอง ความมีเสรีภาพ มีการยืดหยุ่น และการเข้าใจปัญหา สิ่งเหล่านี้จะเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การเข้าใจในตนเอง ความมีใจกว้าง และการเข้าใจตนเองส่งเสริมให้คนเกิดความเยอหยิ่งและหลงตัวเอง ทั้งนี้กระบวนการทางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นั้นจะต้องได้รับการฝึกฝนที่ถูกต้อง จึงจะพัฒนาไปได้อย่างเต็มที่และรวดเร็ว

นักการศึกษาในต่างประเทศคือ รุสชอพฟ์ และสวอร์ทซ์ (RUESCHHOFF and SWARTZ 1969: 5) กล่าวไว้ว่าศิลปะศึกษา เป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนแต่ละคนโดยตรง และกิจกรรมทางศิลปะศึกษาช่วยให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ดังนั้น ศิลปะศึกษาจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ส่งเสริมการแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์

และ รัค (READ 1958: 11) ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปะศึกษาที่จะส่งเสริมให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นนั้น เด็กต้องมีความสามารถและความพร้อมในการแสดงความคิดสร้างสรรค์ และอารมณ์อย่างอิสระ

ศิลปะศึกษามีคุณค่าในด้านการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน

มีผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะศึกษา ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะศึกษาในด้านนี้ ดังนี้

สงวน รอดบุญ (2515: 19) กล่าวว่า ศิลปะศึกษามีคุณค่าดังนี้ คือ

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่น และการให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ

2. เสริมสร้างให้มีความรู้สึกต่อความงาม (AESTHETIC SENSE) ผู้เรียนเกิดความรู้สึกฉับไวต่อความงามในธรรมชาติและในสิ่งแวดล้อม ช่วยทำให้ผู้เรียนมีจิตใจละเอียดอ่อน และมีรสนิยมดีขึ้น

3. ปลูกฝังให้มีความซาบซึ้งในศิลปะ (ART APPRECIATION) ผู้เรียนรู้คุณค่าในงานศิลปะที่ตนสร้างขึ้น และในผลงานของผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนเกิดความรักและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ

4. ผู้เรียนสามารถนำศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน

5. ผลงานศิลปะของผู้เรียนที่แสดงออกอย่างเสรี เป็นการบันทึกที่สามารถวัดความเจริญในด้านจิตใจได้

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2516: 17) กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะศึกษาว่าเป็นวิชาที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนให้มีความอดทนอดกลั้น และพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน ดังนี้

1. ศิลปศึกษามีคุณค่าส่งเสริมประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน กิจกรรมศิลปศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานเพื่อสามารถเตรียมตัว อยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข และสามารถอยู่รวมและทำงานกับผู้อื่นได้

2. ศิลปศึกษามีคุณค่าส่งเสริมความงาม ความเป็นระเบียบของบ้านเมือง และสิ่งแวดล้อม เพราะศิลปศึกษามีส่วนส่งเสริมให้เด็กเจริญเติบโตทางสุนทรียภาพและการรับรู้ เด็กที่มีความเจริญเติบโตทางด้านนี้ จะได้รับการปลูกฝังนิสัยที่เป็นระเบียบในการทำงาน รักความสวยงาม ช่วยปรับปรุงบ้านและสิ่งแวดล้อมให้สวยงามเป็นระเบียบดีขึ้นอยู่เสมอ

3. ศิลปศึกษามีคุณค่าส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เนื่องจากศิลปศึกษามีกิจกรรมหลายชนิดที่ผู้เรียนสามารถนำไปทำเป็นงานอดิเรกได้ ทำให้เกิดความเพลิดเพลินเป็นสุข ช่วยปลูกฝังนิสัยรักการทำงาน และยังเป็นประโยชน์ช่วยในการครองชีพ ช่วยให้เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้นอีกด้วย

4. ศิลปศึกษามีคุณค่าส่งเสริมสุขภาพทางจิต และบุคลิกภาพ อริสโตเติล (ARISTOTLE อ่างในวิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ 2516: 15) กล่าวว่า การสร้างสรรค์งานศิลปะสามารถแสดงออกทางอารมณ์ ความคิดและสติปัญญา ความสำเร็จในการทำงาน จะช่วยทำให้เกิดความสบายใจ มีความสุขและเกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ และมีความมั่นใจในตนเอง

ศิลปศึกษามีคุณค่าในด้านการบำบัดปัญหาของผู้เรียน

ศิลปศึกษาช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการแสดงออกด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความสามารถและความต้องการของผู้เรียน แต่สำหรับผู้เรียนที่มีปัญหาในการปรับตัวและต้องการหาทางออก ศิลปศึกษาก็มีคุณค่าในการบำบัดปัญหาของผู้เรียนได้ ดังความคิดเห็นของ

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523: 38) ซึ่งกล่าวว่า ศิลปศึกษา มีความสำคัญต่อชีวิตของผู้เรียนในแง่ของการบำบัดปัญหาดังนี้คือ

1. ศิลปะเป็นทางระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด ความโกรธ ความกลัว ความวิตกกังวล หันมาระบายออกทางอารมณ์ด้วยการทำกิจกรรมศิลปะ เป็นทางออกที่ดีที่สุด เพราะจะได้ผลผ่อนคลายอารมณ์ และมีผลทางด้านสุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ด้วย

2. ศิลปะช่วยขจัดความต้อย ถ้าสาเหตุมาจากความไม่สมปรารถนา ขาดความมั่นใจ ความขาดอายุ ความพิการ เด็กก็จะหมดความสุข ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ได้ เขาเหล่านั้นสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาด้วยการวาดรูป ปั้น ระบายสี ฯลฯ ด้วยวิธีที่ไม่ทำความเดือดร้อนให้คนอื่น แต่เป็นการสร้างความสบายใจให้ตนเอง

3. ศิลปะช่วยทำความเข้าใจกับปัญหาและความต้องการของเด็ก กิจกรรมศิลปะช่วยให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็กทำให้เข้าใจที่จะแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น ในกรณีที่เด็กผิดปกติ เกเรก้าวร้าว รังแกเพื่อนอย่างไม่มีเหตุผล ศิลปะเป็นภาษาเป็นการแสดงออก และเป็นเรื่องราวชีวิตของเด็ก เช่น เวลาที่เด็กสบายใจเขาจะวาดรูปดอกไม้ ภาพทิวทัศน์ เป็นต้น ศิลปะในทางบำบัดจึงมีคุณค่าในฐานะเป็นวิถีแห่งการผ่อนคลายอารมณ์และแสดงความต้องการที่ลึกซึ้งในใจเด็ก

ดังนั้น ศิลปศึกษาจึงเป็นวิชาที่มีบทบาทในด้านที่จะมุ่งพัฒนาคนเป็นสำคัญ ซึ่งนักการศึกษาทางศิลปศึกษา นักจิตวิทยา และครู-อาจารย์ทางศิลปศึกษา ตลอดจนนักการศึกษาต่างประเทศหลายท่าน ต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ศิลปศึกษามีคุณค่าในด้านส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีส่วนช่วยในด้านพัฒนาพฤติกรรม และบำบัดปัญหาของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์แห่งชีวิตของผู้เรียนในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน

3. ความหมายของวิชาทัศนศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 กำหนดให้วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ และกำหนดให้รายวิชาทัศนศิลปศึกษา (VISUAL ART EDUCATION) เป็นวิชาบังคับ โดยมีโครงสร้างของหลักสูตรดังนี้ วิชาทัศนศิลปศึกษา (ศ 101 และ ศ 102) เรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และวิชาทัศนศิลปศึกษา (ศ 205 และ ศ 206) เรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยกำหนดให้เรียน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 0.5 หน่วยการเรียนรู้

นักการศึกษาทางศิลปศึกษา และครูศิลปศึกษา ได้ให้ความหมายของคำว่า
ทัศนศิลป์ และทัศนศิลปศึกษา ไว้ดังนี้

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2524: 11) ได้ให้ความหมายของทัศนศิลป์ว่า ทัศนศิลป์
(VISUAL ART) เป็นศิลปะในสายวิจิตรศิลป์ (FINE ART) อันได้แก่ ศิลปะที่สามารถ
มองเห็นความงามจากรูปลักษณะจึงมีขอบข่ายกว้างขวางสำหรับวิจิตรศิลป์ที่เป็นทัศนศิลป์ ได้แก่
จิตรกรรม (PAINTING) ประติมากรรม (SCULPTURE) สถาปัตยกรรม (ARCHI-
TECTURE) และภาพพิมพ์ (GRAPHIC ARTS)

อุทัย นุตาลัย (2516: 11) ได้ให้ความหมายของทัศนศิลป์ว่า หมายถึง ศิลปะ
ที่มองเห็นได้ จับต้องได้ มีตัวตน คงรูปอยู่ ไม่สลายตัวไปทันที

ชลอ พงษ์สามารถ (2526: 28) ได้กล่าวถึงทัศนศิลป์ว่าคือ งานศิลปะที่
เกี่ยวกับการรับรู้ทางประสาทตา และประสาทสัมผัส

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526: 106) ได้ให้ความหมายของทัศนศิลปศึกษาว่า
หมายถึงการศึกษาทางด้านทัศนศิลป์ และทัศนศิลป์คือศิลปะที่รับรู้หรือสัมผัสด้วยประสาทตา
โดยทั่วไปแล้วจะหมายถึง จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และภาพพิมพ์ แต่
ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นหมายถึงการศึกษาที่เกี่ยวกับการเขียนภาพ การปั้น การแกะสลัก
งานสร้างประดิษฐ์ ศิลปะไทยและสากล ศิลปะพื้นบ้าน และองค์ประกอบศิลป์

และวิทย์ พิณคันเงิน (2521: 124) ได้กล่าวถึงทัศนศิลปศึกษาว่า คือการ
เรียนเพื่อความรู้ ความเข้าใจและทดลองปฏิบัติการเขียนภาพ ปั้น แกะสลัก พิมพ์ภาพ
งานสร้างประดิษฐ์ พาณิชศิลป์ ซึ่งเป็นงานที่ปรากฏเป็นภาพ รูป ให้เห็นได้ด้วยสายตา
หรือจะเรียกว่าศิลปะที่มองเห็นก็ได้ โดยมุ่งการแสดงออกที่เป็นภาพและรูป

ทั้งนี้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 กำหนดให้วิชาทัศนศิลป์
ศึกษา ประกอบด้วยวิชาต่อไปนี้คือ การวาดเขียน การปั้น-การแกะสลัก การพิมพ์ภาพ
การสร้างสรรคงานศิลปะ ศิลปะพื้นบ้าน องค์ประกอบศิลป์ การออกแบบศิลปะไทยและ
ศิลปะสากล (กรมวิชาการ 2521: 1)

จึงพอสรุปได้ว่าวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง วิชาที่ศึกษา ศิลปะที่สามารถรับรู้และสัมผัสทางประสาทตา ซึ่งเกี่ยวกับการมองเห็นโดยตรง ทั้งนี้เป็นการ ศึกษาเพื่อความรู้ความเข้าใจ และทดลองปฏิบัติการวาดเขียน การปั้น-การแกะสลัก การ พิมพ์ภาพ การสร้างสรรค์งานศิลปะ ศิลปะพื้นบ้าน องค์ประกอบศิลป์ การออกแบบ ศิลปะไทยและศิลปะสากล

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนวิชาศิลปศึกษารายวิชาทัศนศิลป์ศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน หมายถึง การดำเนินการของคนคนหนึ่งหรือ หลาย ๆ คนที่จะจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลคนหนึ่ง หรือหลาย ๆ คน เกิด การเรียนรู้มีประสบการณ์และทักษะต่าง ๆ (วรรณวิภา คุณะเกษม 2527: 15) โดย อาศัยองค์ประกอบที่สำคัญคือ ผู้เรียน ผู้สอน การดำเนินการตามจุดประสงค์ของหลักสูตร การดำเนินการด้านเนื้อหาวิชา การดำเนินการด้านการเรียนการสอน และการดำเนินการ ด้านการวัดและประเมินผล

1. การดำเนินการตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

จุดประสงค์ของหลักสูตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง อันดับแรกในการดำเนินการ จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้มีคุณลักษณะและพฤติกรรมตามต้องการ จุดประสงค์ของ การจัดการศึกษามีอยู่ 3 ระดับดังนี้คือ จุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์เฉพาะวิชา และจุดประสงค์การเรียนรู้ (สุมิตร คุณานุกร 2518: 47)

1.1 จุดประสงค์ของหลักสูตร

เป็นจุดประสงค์ในลักษณะกว้างที่รวมเอาทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องการเข้า ด้วยกัน จุดประสงค์ของหลักสูตรจะต้องสอดคล้องกับ จุดประสงค์ที่เป็นเป้าหมายในการจัด การศึกษาของชาติ (สมบุรณ์ ชิตพงศ์ 2523: 2) ทั้งนี้การกำหนดเป้าหมายทางการ ศึกษาจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่ต้องการให้บังเกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยทั่วไปแบ่ง ออกเป็น 3 หมวดคือ

1. พุทธิพิสัย (COGNITIVE DOMAIN) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและความสามารถทางสติปัญญา
  2. จิตพิสัย (AFFECTIVE DOMAIN) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้สึกรู้จักคิด ทศนคติ ค่านิยม ความสนใจ และความซาบซึ้ง
  3. ทักษะพิสัย (PSYCHOMOTOR DOMAIN) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะหรือความชำนาญในการใช้วัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย
- (BLOOM 1982: 6-8)

1.2 จุดประสงค์เฉพาะวิชา

เป็นจุดประสงค์ที่มีลักษณะกว้างเช่นกัน แต่อยู่ในวงจำกัดของวิชา จุดประสงค์เฉพาะวิชานี้จะบรรลุได้ต้องอาศัยบูรณาการในหลายองค์ประกอบที่เกิดขึ้นจากการจัดกระทำในเฉพาะวิชานั้น ที่สำคัญอย่างยิ่งคือจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละวิชา (สมบุญ ธิตพงศ์ 2523: 2-4)

จุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาแบ่งออกเป็นจุดประสงค์ของวิชาศิลปศึกษา ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลัก และจุดประสงค์รายวิชาทัศนศิลปศึกษา ซึ่งเป็นจุดประสงค์รองดังนี้คือ

จุดประสงค์ของวิชาศิลปศึกษา

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดจุดประสงค์ของวิชาศิลปศึกษาไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เพื่อพัฒนาศิลปะนิสัยของตนเอง
2. เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจทางศิลปะ
3. เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และความสัมพันธ์ของศิลปะกับ

ชีวิตประจำวัน

4. เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพโดยปลูกฝังความประณีตละเอียดอ่อน และมีรสนิยมในการเลือกสรรที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
5. เพื่อส่งเสริมการแสดงออกโดยการค้นคว้า ทดลองปฏิบัติกิจกรรมจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเห็นความสำคัญของกิจกรรมรวมของหมู่คณะ

6. เพื่อให้เกิดความนิยมชมชื่นที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะวัฒนธรรมไทย
7. เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่งานอดิเรกหรือการประกอบอาชีพสำหรับผู้ถนัดและสนใจ
8. เพื่อให้เกิดผลในการผ่อนคลายจิตใจและอารมณ์

เมื่อพิจารณาจากจุดประสงค์ของวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 พบว่าหลักสูตรได้วางเป้าหมายสำหรับผลที่จะได้รับจากการเรียนการสอน คือ เพื่อต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจทางด้านศิลปะตามความเหมาะสม มีความสามารถในการแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะ มีความสามารถในการประยุกต์หรือเปลี่ยนแปลงความสามารถ ความรู้ และความเข้าใจทางศิลปะไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เป็นบุคคลในสังคมของชาติที่มีบุคลิกภาพที่ดี และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขทั้งชีวิตในโรงเรียน และสังคม

จุดประสงค์รายวิชาทัศนศิลปศึกษา

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดจุดประสงค์ของรายวิชาทัศนศิลปศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไว้ดังนี้

ศ 101	ทัศนศิลปศึกษา	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 102	ทัศนศิลปศึกษา	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

จุดประสงค์

1. ให้มีความรู้ความเข้าใจขั้นพื้นฐานทางศิลปศึกษา และสามารถแสดงออกได้ตามวุฒิภาวะ
2. ให้สามารถใช้วิชาศิลปศึกษาเพื่อผ่อนคลายจิตใจและอารมณ์
3. ให้สามารถพิจารณาแนวทางของตนเองและเลือกเรียนวิชาหมวดศิลปศึกษาที่ถนัดได้อย่างมั่นใจ

ศ 205	ทัศนศิลป์ศึกษา	1 คาบ/ สัปดาห์/ ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 206	ทัศนศิลป์ศึกษา	1 คาบ/ สัปดาห์/ ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

จุดประสงค์

1. ให้สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะและแสดงออกได้อย่างเสรี
2. ให้รู้จักหลักการและวิธีการในการสร้างงานศิลปะโดยการทดลองด้วยตนเอง และสามารถสื่อความหมายของผลงานได้
3. ให้สามารถนำความรู้และประสบการณ์ทางศิลปะไปใช้ในการเลือกแนวทางในการศึกษาศิลปะตามความถนัดและสนใจ

เมื่อพิจารณาจากจุดประสงค์รายวิชาทัศนศิลป์ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 พบว่าจุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษามีเป้าหมายพอสรุปได้ว่าเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปะได้ในระดับหนึ่ง ตามเอกัตภาพ รู้จักประยุกต์ความสามารถทางศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อการสร้างสภาวะการเรียนการสอนที่ดี การเรียนร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน วิพากษ์วิจารณ์ร่วมกัน ซึ่งจะ เป็นผลนำไปสู่การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุขในสังคม

1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้

เป็นจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างเฉพาะเจาะจง โดยระบุลงไปว่าในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง ต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมอะไรบ้าง ส่วนมากจะกำหนดให้อยู่ในรูปของจุดประสงค์การเรียนรู้ (สมบุญ ชิตพงศ์ 2523: 4) ครูจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนต่อจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา จุดประสงค์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 จุดประสงค์ของวิชาศิลปะศึกษา แล้วนำมาพิจารณาร่วมกับจุดประสงค์รายวิชาทัศนศิลป์ศึกษา เพื่อจะได้กำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละครั้ง การพิจารณาหาจุดประสงค์การเรียนรู้นั้น ครูจะต้องถามตัวเองว่าจะให้ผู้เรียนทำอะไร พฤติกรรมที่ต้องการจากผู้เรียนคืออะไร (กาญจนา เกียรติประวัติ 2524: 128) การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นเรื่องสำคัญมากที่ครูต้องปฏิบัติให้ได้ เพราะประโยชน์ที่ได้รับนั้นมีมาก กล่าวคือ ช่วยในการวางแผนการสอนโดยเฉพาะการจัดเนื้อหา กิจกรรม วัสดุ

อุปกรณ์การสอนช่วยในการวัดและประเมินผล และช่วยส่งเสริมการเตรียมตัวของผู้เรียนด้วย

สรุปได้ว่า การดำเนินการตามจุดประสงค์ของหลักสูตรนั้น จุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นจุดประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติระดับมัธยมศึกษา และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 จุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาแบ่งออกเป็นจุดประสงค์ทั่วไปของวิชาศิลปศึกษา ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลัก และจุดประสงค์ของรายวิชาทัศนศิลปศึกษา ซึ่งเป็นจุดประสงค์รอง สำหรับจุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เน้นทางด้านบุคลิกภาพที่ดีของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. การดำเนินการด้านเนื้อหาวิชา

เนื้อหาวิชา หมายถึง เนื้อหาความรู้และมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญในการเรียนรู้ เป็นส่วนที่จะต้องตอบสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร ในการกำหนดเนื้อหาวิชา และประสบการณ์ของการเรียนนี้ควรจะให้มีความเหมาะสมกับระดับชั้น มีการจัดลำดับความยากง่ายให้สัมพันธ์กันและไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน

เกณฑ์ในการเลือกเนื้อหานี้ ทาบ (TABA 1962: 267-289) ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาไว้ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เชื่อถือได้และเป็นแกนสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา
2. สอดคล้องกับวิถีภาวะในการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน
3. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
4. มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก
5. สอดคล้องกับความจริงในสังคม
6. สนองความมุ่งหมายได้หลายประการ

เนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้จำเป็นจะต้องจัดให้ควบคู่กันไป และเกณฑ์ในการพิจารณาว่าจะนำสิ่งใดมาสอนหรือจะเสนอประสบการณ์ลักษณะใด เช่นไร จึงจะเกิดผลดีกับการเรียนการสอนมากที่สุด ซึ่งมีความแตกต่างกันนั้น สมิตร์ คุณานุกร (2518: 97-99) ได้สรุปหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ว่า

1. ประสพการณ์ที่เลือกมาควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอน
2. ประสพการณ์และกิจกรรมนั้น ควรก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เรียน
3. กิจกรรมนั้นควรอยู่ในขอบเขตที่ผู้เรียนสามารถจะปฏิบัติได้
4. กิจกรรมนั้นควรส่งเสริมจุดประสงค์ของการสอนในหลาย ๆ ด้าน
5. ประสพการณ์และกิจกรรมนั้นควรสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

การดำเนินการด้านเนื้อหาวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ต้องคำนึงว่า เนื้อหาสาระของวิชาทัศนศิลป์ศึกษาเกี่ยวกับความงาม อารมณ์สะท้อนใจ และมีสาระที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม ศิลปะต้องแสดงออกจากความคิดที่เป็นนามธรรม ถ่ายทอดด้วยการปฏิบัติผ่านวัสดุต่าง ๆ ออกมาเป็นผลงานศิลปะซึ่งเป็นรูปธรรม การถ่ายทอดนั้นต้องอาศัยทักษะและความคิดจินตนาการ

ในการจัดกิจกรรมในเนื้อหาวิชาทัศนศิลป์ศึกษาจึงต้องคำนึงถึงความพร้อมตามวุฒิภาวะเป็นสำคัญ เพราะการจัดกิจกรรมทางทัศนศิลป์ศึกษาให้กับผู้เรียนในแต่ละวัยมีความแตกต่างกันในระดับมัธยมศึกษา ผู้เรียนอยู่ในช่วงของวัยรุ่น การจัดกิจกรรมด้านเนื้อหาวิชาควรคำนึงว่า นอกจากผู้เรียนจะสนใจกับการแสดงสภาพตามธรรมชาติของวัตถุและสิ่งแวดล้อมแล้ว ผู้เรียนยังต้องการสิ่งที่เป็นเหตุผล สนใจสิ่งที่มีความหมายสำหรับชีวิตส่วนตัวของเขา และสนใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ฉะนั้นเนื้อหาของรายวิชาต้องตอบสนองความสนใจดังกล่าวด้วย

เนื้อหาวิชาทัศนศิลป์ศึกษา (ศ 101 และ ศ 102) ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชา ดังนี้

คำอธิบายรายวิชา

ความรู้ทั่วไปและการทดลองปฏิบัติเกี่ยวกับการวาดเขียน การปั้น แกะสลัก การพิมพ์ภาพ การสร้างสรรค์งานศิลปะ และศิลปพื้นบ้าน

และเนื้อหาวิชาทัศนศิลป์ศึกษา (ศ 205 และ ศ 206) ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชา ดังนี้

คำอธิบายรายวิชา

ความรู้ทั่วไปและการทดลองปฏิบัติเกี่ยวกับการวาดเขียน การปั้น แกะสลัก การพิมพ์ภาพ การสร้างสรรค์งานศิลปะ องค์ประกอบศิลปะ การออกแบบศิลปะไทย และศิลปะสากล

สรุปได้ว่าการดำเนินการด้านเนื้อหาวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้กำหนดให้เนื้อหาวิชาทัศนศิลป์ศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนของเนื้อหาความรู้ทั่วไปทางทัศนศิลป์ และส่วนของมวลประสบการณ์ ทักษะในการปฏิบัติงานทางทัศนศิลป์ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสอดคล้องต่อจุดประสงค์ของรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ความพร้อมตามวุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคล

3. การดำเนินการด้านการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ มีชีวิตที่เป็นสุขในสังคม ครูศิลปศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจทั้งด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชาและวิธีสอน วิธีสอนทัศนศิลป์ศึกษาที่นิยมใช้อยู่ในปัจจุบันสรุปได้ดังนี้คือ

1. วิธีสอนแบบบรรยาย (LECTURE) เป็นการสอนโดยครูเป็นผู้ชี้แนะการทำงานเป็นลำดับขั้นตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม โดยการสอนวิธีนี้ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้จากครูเป็นผู้ชี้แนะทั้งสิ้น

2. วิธีสอนโดยให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยตนเอง (SELF EXPRESSION หรือ FREE EXPRESSION) ครูเป็นผู้เสนอแนะ กระตุ้นเร้าให้กำลังใจ ให้เด็กได้แสดงออกตามความถนัด และความชอบของตนเอง เป็นวิธีการสอนที่เป็นไปตามธรรมชาติสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3. วิธีสอนแบบสาธิต (DEMONSTRATION) ครูเป็นผู้แสดงวิธีการทำกิจกรรม โดยจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และแสดงวิธีทำตามลำดับขั้น และเนื่องจากการสอนทัศนศิลป์ศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ แสดงออกบนพื้นฐานบุคลิกส่วนตัว และให้

ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ไม่สนับสนุนการลอกเลียนแบบ ดังนั้น การสอนแบบสาธิตในวิชาทัศนศิลป์ศึกษาครูจึงควรสาธิตในหลายวิธีการ เพื่อให้ผู้เรียนได้มี ประสบการณ์กว้างและมีทางเลือกหลายทาง ไม่ปักใจอยู่เฉพาะวิธีการใดวิธีการหนึ่ง

4. วิธีการสอนแบ่งกลุ่มอภิปรายและปฏิบัติงาน (DISCUSSION) โดยครู แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มไปค้นหาหาข้อเท็จจริง ตามหัวข้อปัญหาที่ครูตั้ง ขึ้น แล้วให้แต่ละกลุ่มทำผลการค้นคว้ามอภิปรายเพื่อหาข้อสรุป วิธีการสอนแบบนี้ทำให้ ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างกว้างขวาง เหมาะสำหรับการสอนในส่วนที่เป็นทฤษฎีและความรู้ ทางศิลปะ

5. วิธีการสอนแบบวิเคราะห์และวิจารณ์ผลงานศิลปะ (CRITIQUE) วิธีการ สอนแบบนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้หลักการทางศิลปะไปใช้วิเคราะห์ผลงานของตนเอง และผู้อื่นได้ และครูต้องสอนหลักเกณฑ์การวิจารณ์ที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนต่อการปฏิบัติจริง

(ชลอ พงษ์สามารถ 2526: 65-66)

6. วิธีการสอนโดยพาไปศึกษานอกสถานที่ (FIELD TRIP) เป็นวิธีการสอน ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะผู้เรียนจะได้มีประสบการณ์ตรง ทำให้ ผู้เรียนไม่เบื่อหน่ายและสนใจตื่นตัวกับประสบการณ์ใหม่เป็นอย่างมาก

นอกจากนั้นเซลเลอร์ (ZELLER 1983: 43-46) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ของ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ แห่งพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยเท็กซัส (THE MUSEUM OF TEXAS MECH UNIVERSITY) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาว่า ในขณะที่รูปภาพจำลอง (REPRODUCTION) เป็นอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นอย่างหนึ่งในโรงเรียนซึ่งมีเหตุผลว่า อยู่ห่างไกลจากพิพิธภัณฑ์ โรงเรียนไม่มีงบประมาณเพียงพอในการนำนักเรียนไปเยี่ยมชม พิพิธภัณฑ์ได้ แต่ในการเรียนการสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษานั้น ครูศิลป์ศึกษาและผู้บริหารต่าง ตระหนักถึงความจำเป็นและประโยชน์ที่ได้รับจากการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ให้นักเรียนได้ ชมผลงานศิลปกรรมที่เป็นต้นแบบ (ORIGINAL WORK OF ART) เพราะนอกจากที่ นักเรียนชื่นชมผลงานทางศิลปะที่มีคุณค่าทางความงามและเทคนิคในการสร้างงานศิลปกรรม แล้ว ในการนั้นนักเรียนยังได้พัฒนาในด้านความรู้สึกทางสุนทรียภาพด้วย มีครูศิลป์ศึกษา

จำนวนมากที่สอนทางสุนทรียศาสตร์ได้พัฒนารูปแบบของการสอนวิชาศิลปะนิยมใหม่ผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น โดยใช้วิธีการสอนให้นักเรียนได้ชื่นชม และศึกษาผลงานศิลปกรรมต้นแบบ ในพิพิธภัณฑ์

(BEARDSLEY : 1958)

เชลเลอร์ได้ให้ความสำคัญต่อวิธีการสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาอีกวิธีหนึ่งเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างมาก นั่นคือการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษา จากการศึกษางานศิลปกรรมต้นแบบ ในพิพิธภัณฑ์ ทั้งนี้เพราะเชลเลอร์เห็นคุณค่าอันใหญ่หลวงของการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ และการศึกษาเพื่อให้เข้าถึงสุนทรียศาสตร์อย่างจริงจัง และในการได้ศึกษาจากศิลปกรรมต้นแบบ จะทำให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับในคุณค่าที่ต่างกัน ระหว่างงานศิลปกรรมที่เป็นต้นแบบและรูปภาพจำลอง.

ในการสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ครูศิลปะศึกษาควรเลือกใช้วิธีการสอนหลาย ๆ วิธี เพราะยังไม่มีวิธีการสอนแบบใดที่ดีที่สุดตลอดกาล โดยไม่มีการแก้ไขปรับปรุง ผู้สอนจึงควรทดลองค้นคว้าวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันอยู่เสมอ

(เลิศ อานันทนะ 2518 : 57)

ครูศิลปะศึกษาควรเป็นผู้ที่มีความตื่นตัวและพร้อมเสมอสำหรับการเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้า และผลงานต่าง ๆ ทางการศึกษา ในปัจจุบันนี้เทคโนโลยีทางการศึกษาได้วิวัฒนาการก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว สื่อการสอนหลายอย่างได้รับการพัฒนา เพื่อสนองตอบความต้องการของการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ

ครูศิลปะศึกษาจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ ด้วย วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนวิชาทัศนศิลป์มีหลายชนิด โดยแบ่งออกเป็นวัสดุการสอนและอุปกรณ์การสอน วัสดุการสอนที่เป็นประโยชน์ต่อการสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ได้แก่ กระดานขอล็ค ภาพประกอบ การ์ตูน โปสเตอร์ ป้ายแสดง แผนภูมิ ภาพถ่าย และหุ่นจำลอง อุปกรณ์การสอนที่เป็นประโยชน์ต่อการสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ ภาพยนต์ โทรทัศน์ วีดีโอเทป วิหุและเทปบันทึกเสียง

ในปัจจุบันวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งคือ คอมพิวเตอร์ ซึ่งนับว่าเป็นเทคโนโลยีขั้นสูงที่สามารถช่วยเหลือด้านการศึกษาได้เป็นอย่างดี นักการศึกษาจึงหันมาสนใจที่จะนำคอมพิวเตอร์เข้ามามีส่วนในการศึกษามากขึ้น

ทางด้านศิลปศึกษา มาเดจา (MADEJA 1983: 15-17) ศาสตราจารย์
ทางศิลปะ แห่งมหาวิทยาลัยอริโซนา (THE ARIZONA STATE UNIVERSITY)
ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนการ
สอนวิชาทัศนศิลปศึกษา คอมพิวเตอร์นับว่าเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สามารถสร้างภาพได้
ดังนั้นนักเรียนจึงสามารถสร้างภาพตามที่ตนต้องการได้อย่างรวดเร็ว และวิธีการไม่ซับซ้อน
นัก ถึงแม้ว่าในปัจจุบันยังไม่มี การบรรจุวิชาศิลปะคอมพิวเตอร์ (COMPUTER ART) เข้า
ในแผนการเรียนของโรงเรียนก็ตาม แต่ โนลล์ (NOLL 1982 อ้างใน MADEJA 1983
: 16) กล่าวว่า ในอนาคตอันใกล้ ศิลปะคอมพิวเตอร์จะเปรียบเสมือน "จิตรกรผู้สร้าง
สรรค์" (CREATIVE PAINTER) และคอมพิวเตอร์จะเป็นสื่อการแสดงออกทางศิลปะ
ที่สำคัญของศิลปิน มาเดจา ได้ยกตัวอย่างการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนการสอน
ศิลปศึกษาว่า นักเรียนสามารถสร้างภาพ และสามารถประเมินคุณค่าของงานศิลปะของศิลปิน
ได้ โดยการป้อนข้อมูลเข้าไปและคอมพิวเตอร์สามารถสนองตอบความต้องการได้อย่างรวดเร็ว
และถูกต้อง จะเห็นว่าผู้รับผิดชอบในการสร้างหลักสูตรสามารถสอดแทรกวิชาศิลปะ
คอมพิวเตอร์เข้าในหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาได้ และในการสอนวิชาทัศนศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษา
มีความต้องการในการพัฒนาการเรียนการสอนโดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่นี้

สรุปได้ว่าการดำเนินการด้านการเรียนการสอนรายวิชาทัศนศิลปศึกษาในระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก ครูศิลปศึกษาจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจ
อย่างถูกต้องต่อวิธีการสอนที่ให้นักเรียนมีอิสระในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี
สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ ให้นักเรียนได้มีโอกาสค้นคว้า ทดลอง
สำรวจ ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทั้งนี้วัสดุอุปกรณ์เป็นสื่อการสอนที่จำเป็นสำหรับ
การเพิ่มสัมฤทธิ์ผลในการเรียนการสอนรายวิชาทัศนศิลปศึกษาอย่างยิ่ง

4. การดำเนินการด้านการวัดและประเมินผล

การวัดและการประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการเรียนการสอน
และการที่หลักสูตรจะบรรลุตามจุดประสงค์ได้นั้น ต้องอาศัยกระบวนการวัดและการประเมินผล
การเรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตรด้วย

การวัดผลหมายถึงกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุประสงค์ของหรือบุคคล ตามความหมายที่จะสอบวัด และเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัด นั้น ๆ ผลที่ได้จากการวัดจะเป็นจำนวนตัวเลข ซึ่งเป็นการวัดทางด้านปริมาณ (สุภาพ วาดเขียน และอรพินธ์ โภชนศา 2518: 3)

การประเมินผล หมายถึง การวัดผลหลาย ๆ ครั้ง แล้วนำผลการวัดนั้นมารวมกัน ซึ่งเป็นการวัดทางด้านคุณภาพ (อุษาวดี จันทรสนธิ 2525: 61)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง จากการเรียนการสอน ก่อนที่จะประเมินคุณค่าของการเรียนจะต้องมีการวัดผลก่อน ซึ่งจะ ต้องใช้วิธีการวัดผลในหลาย ๆ วิธี และจะต้องวัดหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มากพอและ เชื่อถือได้ อันจะนำไปสู่การประเมินคุณค่าหรือตัดสินระดับคุณค่าของการเรียน

การวัดและประเมินผลการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้หลักการประเมินผลการเรียนตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ซึ่งครูศิลปศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจต่อระเบียบการ ประเมินผลอย่างแจ่มชัด และจะต้องมีการประเมินผลก่อนเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน และการประเมินผลปลายภาคเรียน การประเมินผลก่อนเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความ รู้และทักษะพื้นฐานทางทัศนศิลป์ศึกษาของผู้เรียน เพื่อครูศิลปศึกษาจะได้ปูพื้นฐานให้เสียก่อน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมทางศิลปะให้เหมาะสมกับ พื้นฐานของแต่ละบุคคล การประเมินผลระหว่างเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนของผู้เรียนและ การสอนของครู และการประเมินผลปลายภาคเรียนเพื่อตัดสินผลการเรียน การประเมินผล ในแต่ละครั้งครูศิลปศึกษาต้องอาศัยจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างวิชาทัศนศิลป์ศึกษาเป็นหลัก และต้องแจ้งให้นักเรียนทราบถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ จำนวนครั้งของการสอบ จำนวน ชิ้นงานที่จะให้ปฏิบัติและวิธีในการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลในวิชาทัศนศิลป์ศึกษา มีลักษณะของการประเมินผลแตกต่าง ออกไปจากวิชาอื่น ๆ ตามธรรมชาติของวิชา สิ่งที่ครูศิลปศึกษาน่าจะถือเป็นหลักในการประเมิน ผลนั้น ครูศิลปศึกษาควรให้ความสำคัญต่อพัฒนาการแห่งประสบการณ์ที่ผู้เรียนแต่ละคนได้รับ

ระหว่างที่ทำการผลิตผลงานศิลปะนั้น ๆ การประเมินผลจึงต้องคอยหมั่นสังเกตดูผลงานของนักเรียนและตัวนักเรียนด้วย จึงจะสามารถประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (สามัญศึกษา, กรม 2520: 70) นั่นคือการวัดและประเมินผลในรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษาก็คือการวัดพัฒนาการของผู้เรียนในด้านความคิดสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ การรับรู้ อารมณ์ สติปัญญา สังคมและการวัดพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความซาบซึ้งในศิลปะ ทักษะ ทักษะและการนำไปใช้ (ประภัสร์ นิยมธรรม 2523: 50-53)

จึงอาจกล่าวได้ว่าการวัดและประเมินผลวิชาทัศนศิลป์ศึกษามีลักษณะธรรมชาติเฉพาะวิชา ที่แปลกไปจากวิชาสามัญทั่วไป ครูศิลป์ศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนและเข้าใจในธรรมชาติของวิชานี้อย่างแท้จริง (เลิศ อานันท์นะ : 2518) ฉะนั้นการออกข้อทดสอบเพื่อการวัดและประเมินผลรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ครูศิลป์ศึกษาจึงควรเป็นผู้ออกข้อทดสอบเอง จึงจะทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ในการดำเนินการด้านการวัดและประเมินผลรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลได้นั้น นอกจากครูศิลป์ศึกษาจะปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผล ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 และมีความเข้าใจในธรรมชาติของวิชาทัศนศิลป์ศึกษาแล้ว ปัจจัยที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งคือการเลือกใช้เครื่องมือหรือวิธีวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับธรรมชาติของรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษา วิธีการวัดและประเมินผลวิชาทัศนศิลป์ศึกษาที่นิยมใช้อยู่ในปัจจุบันสรุปได้ดังนี้ คือ

วิธีที่ 1 การทดสอบ (TESTING) เป็นวิธีวัดและประเมินผลที่สำคัญและใช้มากในการวัดพฤติกรรมทางสมอง (COGNITIVE DOMAIN) การทดสอบวิธีนี้ช่วยให้ผู้สอนทราบถึงสมรรถภาพของผู้เรียน แต่วิธีนี้ไม่เหมาะสมกับการวัดและประเมินผลผลงานศิลปะของนักเรียน

วิธีที่ 2 การสังเกต (OBSERVATION) มีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้คือ ครูศิลป์ศึกษาเป็นผู้สังเกตดูความตั้งใจของผู้เรียน ตั้งแต่การตั้งใจสนใจการสอนของครู และตั้งใจปฏิบัติงานทั้งงานของตนและของกลุ่มจนสำเร็จ

วิธีที่ 3 การสัมภาษณ์ (INTERVIEW) มีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้คือ ครูศิลปศึกษาและนักเรียนสนทนากันอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งจะทำให้ครูได้พบข้อเท็จจริงบางประการ เช่น บุคลิก ทักษะ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของผู้เรียน

(ชโล พงษ์สามารถ 2526: 113-114)

วิธีที่ 4 "เทคนิค 5 ระดับ คะแนน" (THE FIVE - PILES TECHNIQUE) มีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้คือ ครูศิลปศึกษานำผลงานของนักเรียนมาเปรียบเทียบกัน แล้ววางเรียงผลงานของนักเรียนตามคุณภาพของผลงานเป็น 5 กอง แล้วครูให้ระดับคะแนนตามคุณภาพของผลงานแต่ละกองนั้น วิธีการนี้ระดับคะแนนขึ้นอยู่กับความชอบและประสบการณ์ทางศิลปะของครูผู้สอน

วิธีที่ 5 "การประเมินผลโดยการสะสมคะแนนตามเกณฑ์" (EVALUATION BY CUMULATION OF SCALED CRITERIA) มีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้คือ ครูศิลปศึกษานำผลงานของนักเรียนมาเปรียบเทียบกัน และให้คะแนนในแต่ละเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ (1) ความเป็นต้นแบบ (2) ความสมดุลย์ (3) พื้นผิว (4) ความขัดแย้ง (5) ความหลากหลาย (6) แสงเงา (7) ความสะอาด แล้วนำคะแนนสะสมในแต่ละเกณฑ์มารวมเป็นคะแนนตัดสินให้ระดับคะแนน วิธีการนี้เหมาะสำหรับให้คะแนนเพื่อการตัดสินการประกวดผลงานศิลปะ

วิธีที่ 6 "การวิจารณ์" (THE CRITIQUE) มีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้คือ ให้นักเรียนเจ้าของผลงานอธิบายและวิจารณ์ผลงานศิลปะของตนเอง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในกลุ่มนักเรียน วิธีการนี้นักเรียนที่มีทักษะในการพูดจะได้เปรียบกว่านักเรียนที่ขาดทักษะในการพูด ครูจะต้องให้คะแนนด้วยความยุติธรรม

วิธีที่ 7 "การประชุมเป็นรายบุคคล" (PRIVATE CONFERENCE) เป็นวิธีการวัดและประเมินผล ที่สืบเนื่องจากการวิจารณ์ มีวิธีวัดและประเมินผลดังนี้คือ ครูศิลปศึกษา และนักเรียนจะประชุมเป็นรายบุคคลเพื่อให้นักเรียนเจ้าของผลงานมีโอกาสแสดงความคิดเห็น อธิบายถึงแนวความคิด และวิธีการสร้างผลงานศิลปะของตนเองอย่างเต็มที่ โดยไม่ได้รับการรบกวนจากผู้อื่น

ทั้งนี้ วิธีการวัดและประเมินผลวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ไม่นิยมการนำผลงานศิลปะของผู้เรียนมาเปรียบเทียบกัน หากแต่พยายามวัดโดยให้เด็กแข่งขันกับตนเองว่า จะมีความก้าวหน้าทางการเรียนมากน้อยเพียงใด (เลิศ อานันท์นะ 2523: 29) และลำดับขั้นตอนของการวัดและประเมินผลทางทัศนศิลป์ศึกษาจะต้องคำนึงถึง ความสามารถในการจดจำ ความรู้ทั่วไปทางศิลปะ ที่มาของแรงบันดาลใจของการสร้างผลงาน ทัศนคติของผู้เรียน เทคนิคที่ใช้ในการสร้างผลงาน และความสามารถในการสร้างผลงานในขั้นต่อไป เกณฑ์ในการวัดและประเมินผลนี้จะต้องประกอบด้วย การสังเกตและสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงความตั้งใจ ขอบเขต ความลึกซึ้งและทิศทางในการสร้างผลงานศิลปะนั้น ทั้งนี้จะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับผลงานศิลปะนั้นด้วย (KOBISZ 1976: 13)

สรุปได้ว่า การดำเนินการด้านการวัดและประเมินผลรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ใช้หลักการประเมินผลการเรียนของระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ซึ่งมี การประเมินผลก่อนเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน และการประเมินผลปลายภาคเรียน การวัดและประเมินผลรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษาจะมุ่งวัดและประเมินพัฒนาการและพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาของผู้เรียนแต่ละคน โดยผู้สอนต้องใช้เครื่องมือหลาย ๆ อย่างในการวัด และติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในต่างประเทศ

โอเคลโล (OKELO 1975: 596) ได้ทำการวิจัยเรื่อง A COMPARATIVE STUDY OF THE RECOMMENDED ART EDUCATION CURRICULA OF KENYA AND CALIFORNIA IN TERMS OF ACHIEVING THE PERCEIVED GOALS NEEDS OF KENYANS AND AFRO AMERICANS

ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาของประเทศเคนยา และหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาของรัฐแคลิฟอร์เนีย เพื่อสำรวจเป้าหมายและความต้องการทางการศึกษาของชาวเคนยาและชาวเอโฟโร-อเมริกันว่ามีเป้าหมาย จุดประสงค์ และกิจกรรมเสนอแนะในหลักสูตรศิลปศึกษาอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษาในประเทศเคนยาและแคลิฟอร์เนียได้จัดประสบการณ์ทางศิลปะเพื่อสนับสนุนหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาเพียงเล็กน้อย และไม่มีการแนะนำหรือให้คำปรึกษามากเท่าที่ควร ครูศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอมรับและเข้าใจวัฒนธรรมที่หลากหลายระหว่างเด็กนักเรียนในแต่ละวัฒนธรรม ทั้งนี้เป็นเพราะหลักสูตรศิลปศึกษาทั้งในเคนยาและแคลิฟอร์เนีย มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนมีความเข้าใจวัฒนธรรมของตนเอง โดยการยอมรับศิลปะดั้งเดิมของกลุ่ม หรือสังคม

เลวิส (LEWIS 1979: 3707-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

"DEVELOPMENT AND DEMONSTRATION OF AN ART CURRICULUM MODEL FOR SECONDARY EDUCATION" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อออกแบบ รูปแบบของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยจุดประสงค์ของการเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษา ที่สัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสอดคล้องกับความต้องการและวัยของผู้เรียน ซึ่งเป็นวัยรุ่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง ประวัติความเป็นมาของหลักสูตรที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายของวิชาศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ศึกษาบทความที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายในปัจจุบัน พร้อมทั้งศึกษาความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์และของ

วิจัย วิเคราะห์สถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาว่ามีความเหมือนกันหรือต่างกันในด้านโครงสร้าง รูปแบบ และเป้าหมายของหลักสูตรอย่างไร

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เกิดขึ้นในการประเมินผลรูปแบบของหลักสูตรที่สร้างขึ้นต้องพิจารณาในเรื่องโครงสร้าง และจุดประสงค์ของหลักสูตรว่าจะต้องตอบสนองความต้องการของวัยรุ่นที่สอดคล้องกับทฤษฎีทางการศึกษา และโครงสร้างของหลักสูตร ควรยืดหยุ่นเพียงพอ ที่ครูและนักเรียนสามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน

โมราห์ (MORAH 1980: 6116-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "AN EXAMINATION OF THE STATUS OF ART IN SECONDARY EDUCATION IN THE ANAMBRA STATE OF NIGERIA 1977-78" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อการศึกษาพิจารณาถึงสถานภาพของวิชาศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ในรัฐอะนามบราประเทศไนจีเรีย ระหว่างปีการศึกษา 1977-78 โดยมีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในปัจจุบัน และผู้วางแผนในอนาคต ผู้บริหารโรงเรียน และนักประเมินผลวิชาศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ในรัฐอะนามบรา หรือรัฐอื่น ๆ ทั่วประเทศ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่ต้องการสำรวจในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ คือ (1) สถานภาพของนโยบายของโรงเรียนต่อวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาของรัฐอะนามบรา (2) จำนวนของนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาของรัฐอะนามบรา ระหว่างปีการศึกษา 1977-78 (3) ธรรมชาติและเนื้อหาของโปรแกรมศิลปะในระดับมัธยมศึกษา (4) คุณวุฒิของครูศิลปศึกษา (5) วิธีการสอนและเกณฑ์การวัดผลของครูศิลปศึกษา (6) คุณวุฒิและประสบการณ์ทางศิลปะของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา (7) ทักษะคติของผู้บริหารและครูศิลปะต่อศิลปะและศิลปศึกษา ตัวอย่างประชากรในการวิจัยคือ ผู้บริหารและครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 46 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. รัฐและโรงเรียนขาดนโยบายที่เด่นชัดต่อวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา
2. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 46 โรงเรียนในรัฐอะนามบรา ระหว่างปีการศึกษา 1977-78 มีนักเรียน 465 คน ที่เรียนวิชาศิลปศึกษา

3. วิชาที่เป็นที่นิยมในการเรียนในท้องปฏิบัติทางศิลปะ คือ การวาดเส้น การระบายสี โดยเน้นที่การวาดหุ่นนิ่ง ทั้งนี้ยังคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านทักษะของนักเรียนด้วย

4. กำหนดให้เรียนวิชาศิลปะศึกษา 2 คาบต่อสัปดาห์ รวมเวลา 80 นาที โรงเรียนส่วนใหญ่ที่สอนโปรแกรมศิลปะศึกษายังขาดแคลนอุปกรณ์อย่างมาก

5. ขาดแคลนครูที่ได้รับการฝึกฝนมาทางศิลปะศึกษา จากการสำรวจพบว่า ในจำนวนครูที่สอนศิลปะศึกษา 32 คน ครูที่มีวุฒิการศึกษาทางศิลปะศึกษาและทำการสอนอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มีเพียง ร้อยละ 19

6. ครูศิลปะศึกษาจำนวนน้อยกว่าครึ่งหนึ่งที่สนองตอบต่อโครงการชุมนุมศิลปะศึกษาในโรงเรียน หรือการมีส่วนร่วมในการประชุมทางศิลปะ หรือการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน

7. โดยคำนึงถึงหลักการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (STUDENT-CENTERED) และนิเทศทางเทคนิค (TECHNIQUE-ORIENTED) การประเมินผลของครูศิลปะศึกษาส่วนมากจะพิจารณาความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับความคิดและการใช้วัสดุ

8. ผู้บริหารมากกว่า 3 ใน 4 (ร้อยละ 91) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี และ 52 % ไม่เคยได้รับการฝึกฝนทางศิลปะศึกษาเลย

9. ผู้บริหารและครูศิลปะศึกษาจำนวนมากในโรงเรียนมัธยมศึกษา สนับสนุนศิลปะและวิชาศิลปะศึกษา ผู้บริหารและครูศิลปะศึกษาเห็นด้วยต่อวิชาศิลปะศึกษาว่าจะต้องสอดคล้องกับประสบการณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมของผู้เรียน

เทอร์เบิร์น (THORBURN 1982: 2983-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

"THE PLACE OF TEACHER ATTITUDE IN CURRICULUM DESIGN : A CASE STUDY OF HOW ART TEACHERS IN NEW ZEALAND PRIMARY AND SECONDARY SCHOOLS VIEW THEIR ROLE" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อพิจารณาถึงสถานภาพของการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยพิจารณาความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อการออกแบบ รูปแบบของหลักสูตร และเพื่อหาหนทาง

ในการกำหนด และวางแผนในการจัดการศึกษาด้านศิลปศึกษา ผลของการวิจัยพบว่า ผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษา เป็นปัญหาที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา คือ ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกันของจุดประสงค์ของวิชาศิลปศึกษา กับสภาพแวดล้อมในสังคม ความสอดคล้องกันของทัศนคติของครูประถมศึกษา กับครูมัธยมศึกษา ความสอดคล้องกันของทฤษฎีและการปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปศึกษา

ริชาร์ดสัน (RICHARDSON 1983: 3191-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

"EDUCATOR'S ATTITUDE TOWARD GOALS AND THEORIES OF ART EDUCATION" ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานะของวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของนักการศึกษาต่าง ๆ ที่มีต่อทฤษฎีและการปฏิบัติในวิชาศิลปศึกษา กลุ่มตัวอย่างประชากร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักการศึกษาทางศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาและกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามเกี่ยวกับเป้าหมายของวิชาศิลปศึกษา 12 รายการ โดยให้แสดงความคิดเห็นตามสภาพที่เป็นจริงและสภาพในอุดมคติ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดหมายของศิลปศึกษาอย่างมากในเรื่องเกี่ยวกับ ความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออกด้วยตนเอง การสร้างงานศิลปะ การแปลความหมายของสภาพแวดล้อม ศิลปนิยม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนั้นแล้วยังมีความเห็นว่าควรจำกัดเป้าหมายให้น้อยที่สุด และเน้นการใช้สื่อการสอนและกระบวนการสอนต่าง ๆ ควรสนับสนุนจุดหมายของศิลปศึกษาด้านมนุษยนิยม (HUMANISM) อันเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์สำหรับแต่ละบุคคลและสังคมมากกว่าการสนับสนุนด้านเนื้อหาวิชา ซึ่งมีลักษณะที่แคบกว่า ในการเปรียบเทียบจุดหมายของศิลปศึกษาตามสภาพที่เป็นจริงและสภาพในอุดมคติ ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกัน

แบลคเวลล์ (BLACKWELL 1984: 2330-A) ทำการวิจัยเรื่อง

"A LONGITUDINAL STUDY OF THE LONG TERM EFFECTIVENESS OF A HIGH SCHOOL VISUAL ARTS PROGRAM" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลตามความยาว (LONGITUDINAL) ของโปรแกรม ทัศนศึกษาในระดัมัธยมศึกษา ตัวอย่างประชากรประกอบด้วยผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมคาตุลา (DACULA

HIGHSCHOOL) รัฐจอร์เจียระหว่างปี 1971-1982 ข้อมูลถูกรวบรวมเอาไว้ในรูปแบบของแบบสอบถามซึ่งออกแบบเพื่อการศึกษาที่เกี่ยวกับทัศนคติต่อวิชาทัศนศิลป์ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ที่มีเกี่ยวกับคุณค่า ส่วนดีและสิ่งที่บกพร่องในการสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ผลของการวิจัยพบว่า

1. การสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษา สามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และการแสดงออก
2. ทักษะทางศิลปะมีคุณค่าและมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของวัยรุ่น
3. การสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษา สามารถปลูกฝังพัฒนาการของความคิดเกี่ยวกับตนเอง และการยอมรับตนเองของผู้เรียน
4. การสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และมีความชื่นชมเพลิดเพลินในการดำเนินงานศิลปกรรม
5. การสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษามีอิทธิพลในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและซื้อผลงานศิลปกรรมในโอกาสต่อไป

วงศ์สิงห์ทอง (VONGSINTHONG 1985: 2734-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "FACULTY PERCEPTIONS OF THE USE AND EFFECTIVENESS OF INSTRUCTIONAL MEDIA IN TEACHING STUDIO ART COURSES" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาการใช้สัมฤทธิ์ผล และจุดประสงค์ของสื่อการสอนของครูในห้องปฏิบัติการศิลปะ เครื่องมือของการวิจัยคือ แบบสอบถาม ซึ่งได้รับการปรับปรุงจากผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปศึกษาคือตัวอย่างประชากรประกอบด้วยครูผู้สอนในห้องปฏิบัติการทางศิลปะ จำนวน 167 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างประชากรในโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยในรัฐโอกลาโฮมา สหรัฐอเมริกา ผลของการวิจัยพบว่า

1. การใช้สื่อการสอนมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะในห้องปฏิบัติการศิลปะมาก
2. ครูศิลปะที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 11 ปี ใช้สื่อการสอนในห้องปฏิบัติการทางศิลปะมากที่สุด

3. สื่อการสอนถูกใช้มากที่สุดในห้องปฏิบัติการทางศิลปะ ซึ่งมีนักเรียนมากกว่า 13 คน
4. ในจุดประสงค์ของการสอนที่แตกต่างกัน ครูผู้สอนจะใช้สื่อการสอนที่แตกต่างกันด้วย
5. การใช้และสัมฤทธิ์ผลของการใช้สื่อการสอนในห้องปฏิบัติการทางศิลปะ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

ไรท์ (WRIGHT 1986 : 2167 A - 2168 A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

"ARTS EDUCATION IN SECONDARY SCHOOL CLASS ROOMS FACTORS RELATED TO WHAT STUDENTS LEARN" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ ที่มีการเรียนการสอนในชั้นเรียน และผลกระทบต่าง ๆ ที่มีต่อการเรียนการสอนในชั้นเรียนศิลปศึกษา ในการศึกษาวิจัยนี้ใช้ข้อมูลที่รวบรวมจากโครงการวิจัยแห่งชาติ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในโรงเรียน ตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ชั้นเรียนศิลปศึกษา 122 ชั้นเรียน ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 25 โรงเรียน ข้อมูลที่ได้รับเพิ่มเติมได้มาจากการสังเกตการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครู และการสัมภาษณ์

ผลของการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแปรปรวนในการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาในชั้นเรียน มี 4 ประการคือ ครูผู้สอน ผู้เรียน การมีผลกระทบและความสัมพันธ์ภายในชั้นเรียน และเนื้อหาของหลักสูตร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนะขอควรปฏิบัติซึ่งได้จากผลการวิจัย ดังนี้คือ

1. ครูศิลปศึกษา จะต้องประสานงานและจัดการเรียนการสอน ในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ครูศิลปศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง
3. ครูศิลปศึกษาจะต้องให้ความสนใจอย่างยิ่งต่อผลกระทบ และความสัมพันธ์ภายในชั้นเรียน

4. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ควรจะมีห้องเรียนเฉพาะสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา

5. ในกลุ่มปฏิบัติการทางศิลปะศึกษา ควรเน้นการปฏิบัติการทางทัศนศิลป์

2. งานวิจัยในประเทศ

เนื่องจากยังไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรวิชาศิลปะศึกษา รายวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 โดยตรง การนำเสนองานวิจัยในประเทศในที่นี้จึงเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ที่ผู้วิจัยศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้

สุคใจ ไสสุก (2522: 158) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างประชากร คือผู้บริหาร จำนวน 260 คน และครูอาจารย์ จำนวน 416 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา 26 โรงเรียน ในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามความคิดเห็น พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของงานวิชาการเท่าที่ควร มุ่งแตงงานด้านธุรการและการปกครอง ไม่มีการวางแผนงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร และครูอาจารย์ ทำให้ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานน้อย

คณะวิจัยหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนมัธยมศึกษา กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2523: 82-87) ได้ทำการประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ในปีการศึกษา 2522 กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร จำนวน 163 คน อาจารย์ผู้สอนวิชาต่าง ๆ จำนวน 937 คน และจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 30,368 คน เครื่องมือที่ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นแบบมาตราส่วน และแบบประเมินผลความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร จากการวิจัยพบว่าสภาพความพร้อมของครูผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ โดยพิจารณาจากภาระงานการสอนต่อสัปดาห์พบว่า ครูส่วนใหญ่มีจำนวนชั่วโมงสอนระหว่าง 16-20 ชั่วโมง/สัปดาห์ การนำหลักสูตรไปใช้สามารถ

ปฏิบัติตามหลักสูตรในระดับปานกลางโดยมีปัญหาและอุปสรรค คือ ครูผู้สอนยังไม่เข้าใจความต้องการของหลักสูตร ไม่เข้าใจเรื่องจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและยังติดการสอนแบบเดิม ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ตามความต้องการของหลักสูตร ไม่สามารถสนองความประสงค์ของหลักสูตรในเรื่องการสอนวิชาอาชีพได้ เพราะขาดสถานฝึกงานอาชีพ สถานประกอบการไม่ให้ความร่วมมือและค่าใช้จ่ายสูง ขาดอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม เนื้อหาในหลักสูตรกว้างและมีมาก แต่เวลาสำหรับจัดกิจกรรมมีน้อย ความสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร พบว่าจำนวนร้อยละของนักเรียนที่สามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่ 60 % ของจำนวนจุดประสงค์ต่าง ๆ

สุมาลี จันทรชลอ (2522: 64 - 66) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง "การติดตามผลการปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521" กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ โรงเรียนที่เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 19 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน และแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอน และการประเมินผล สรุปผลได้ว่า

1. ครูโดยส่วนรวมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนค่อนข้างน้อย
2. ครูได้ปฏิบัติตามระเบียบผลการเรียนถูกต้องตามระเบียบการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรใหม่ในระดับปานกลาง
3. ครูมีปัญหาคำคัญในการประเมินผลตามระเบียบในเรื่อง
  - 3.1 คู่มือการประเมินผลไม่เพียงพอ
  - 3.2 ขาดความรู้เรื่องระเบียบการประเมินผลตามที่กระทรวงกำหนด
  - 3.3 ขาดบุคคลที่จะให้คำปรึกษาแนะนำ
  - 3.4 ขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการเขียนข้อสอบที่ดีและเหมาะสม
  - 3.5 ขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
  - 3.6 ขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผล
  - 3.7 ขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการประเมินผลก่อนเรียน

สมาน บุญฉุน (2524: 123-128) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในเขตการศึกษา 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 105 คน หัวหน้าหมวดวิชาต่าง ๆ จำนวน 170 คน ครูผู้สอนทุกหมวดวิชาจำนวน 280 คน เครื่องมือใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า ด้านเอกสารหลักสูตร หัวหน้าหมวดและครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหลักสูตร คู่มือการสอน คู่มือการประเมินผล แผนการสอน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือคนควา และจุลสารประกอบการเรียนในแทบทุกหมวดวิชาไม่เพียงพอ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นได้แก่เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นแผ่นเสียง แผนภาพและเครื่องฉายข้ามศีรษะ ภาพชุด สไลด์ วัสดุฝึก เครื่องมือโรงงาน ส่วนมากในทุกหมวดวิชาเห็นว่ามีแต่ไม่เพียงพอ

กนกรัตน์ ชาญกว้าง (2524: 146-148) ได้ทำกรวิจัยเกี่ยวกับ ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 240 คน กลุ่มครูผู้สอนจำนวน 288 คน และกลุ่มบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามความคิดเห็น พบว่า มีปัญหาด้านเอกสารหลักสูตรยังไม่เพียงพอ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก มีสภาพการใช้หลักสูตรและปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าควรจัดตั้งศูนย์กลางทางวิชาการของกลุ่มโรงเรียน เพื่อช่วยเหลือและให้บริการในด้านข่าวสาร-ความรู้ใหม่ ๆ การประชาสัมพันธ์เรื่องหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียน

สำนักงานศึกษาธิการเขต 5 (2524: 6-13) ได้วิจัยเรื่อง "การติดตามผลแนะนำการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา 2521 เขตการศึกษา 5" โดยใช้แบบติดตามผลซึ่งเขตจัดทำขึ้น 2 ชุด คือ คณะกรรมการระดับเขตออกติดตามผลโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดต่าง ๆ ของเขตการศึกษา 5 รวมทั้งสิ้น 54 โรงเรียน คณะกรรมการระดับจังหวัดออกติดตามผลโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดของตนทั้งสิ้น 147 โรงเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า สภาพทั่วไปเกี่ยวกับบุคลากร มีปัญหาด้านความพร้อมเกี่ยวกับผู้สอนในวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะวิชาการงานและอาชีพ พลานามัย คนตรี ซึ่งขาดครูผู้สอนที่จบมาโดยตรงเป็นอย่างมาก ด้านสื่อการเรียนพบว่า ยังมีคู่มือครูไม่พอเพียง และขาดอุปกรณ์การสอนในสาย

วิชาการงานและอาชีพ โรงเรียนบางแห่งยังไม่สามารถจัดแผนการเรียนสนองความต้องการของนักเรียนได้เนื่องจากขาดครูผู้สอน อุปกรณ์เครื่องมือและสถานที่ไม่อำนวย ส่วนใหญ่นักเรียนจะเลือกเรียนวิชาสามัญมากกว่าวิชาอาชีพ ด้านการเรียนการสอน ครูส่วนมากสอนโดยวิธีสอนตามเนื้อหาในแบบเรียนโดยยึดคู่มือครูและสอนโดยกำหนดจุดประสงค์เป็นรายคาบ และยึดจุดประสงค์รายวิชาเป็นหลักในการสอนเป็นจำนวนเท่า ๆ กัน มีส่วนน้อยที่สอนตามเนื้อหาของแบบเรียนและตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหา ปัญหาในการใช้คู่มือครูคือคู่มือครูมีเนื้อหาดีมาก แต่มีเวลาสอนน้อย บางแห่งนักเรียนมีพื้นฐานคำทำให้ไม่เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนด

พงษ์พิศ ทะคง (2526: 78) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูตอการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษา 9 กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ ผู้บริหาร จำนวน 240 คน และครูผู้สอนจำนวน 528 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามความคิดเห็น ได้สรุปและให้ข้อเสนอแนะว่า ควรให้ความรู้แก่ครูให้มากขึ้นเกี่ยวกับการทำแผนการสอน และควรมีการสำรวจความต้องการของนักเรียน ฝ่ายวิชาการและหัวหน้าหมวด ควรร่วมกันจัดแผนการเรียนตามความพร้อมด้านบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ รวมไปถึงการจัดระบบสอนซ่อมเสริม เน้นให้นักเรียนเข้าใจและเห็นความจำเป็นของการค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง

สมบัติ พักฉิม (2526: จ, ข,) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานสื่อการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร" กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 151 คน ครูโสตทัศนศึกษาจำนวน 51 คน และครูปฏิบัติการสอน จำนวน 307 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานสื่อการสอนและปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานสื่อการสอนดังนี้คือ ครูกำหนดชนิดของสื่อการสอนในการวางแผนการสอนไม่ได้ ครูไม่ทราบหน้าที่ของหน่วยสื่อการสอน โรงเรียนขาดวัสดุอุปกรณ์สื่อการสอน ครูโสตทัศนศึกษาทำหน้าที่ในการแนะนำการใช้สื่อการสอนได้น้อย โรงเรียนไม่มีครูโสตทัศนศึกษา ครูขาดความสนใจในการใช้สื่อการสอน ผู้บริหารโรงเรียนไม่จัดให้

มีการนิเทศการใช้สื่อการสอนภายในโรงเรียน ครูโสตทัศนศึกษากับครูปฏิบัติการสอนขาดการประสานงานต่อกัน จึงทำให้ขาดความสะดวกในการใช้สื่อการสอน ครูหาสื่อการสอนที่ต้องการไม่ได้ เนื่องจากไม่รายงานให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ทราบถึงความต้องการ โรงเรียนไม่สามารถจัดงบประมาณสนองความต้องการของครูในด้านการจัดหาสื่อการสอน

ยุพิน โภคฐิติยกุล (2527: 121-125) ได้ทำวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูสอนวิชาภาษาอังกฤษในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 หมวดวิชาภาษาอังกฤษ" ตัวอย่างประชากรเป็นผู้บริหารและครูสอนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนรัฐบาล 42 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหาร 126 คน และครูสอนวิชาภาษาอังกฤษ 252 คน และผู้บริหารและครูสอนวิชาภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนราษฎร์ 58 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหาร 174 คน ครูสอนวิชาภาษาอังกฤษ 232 คน เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ได้สรุปผลในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนรัฐบาลว่า ครูควรกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ให้ชัดเจนและแจ้งให้นักเรียนทราบทุกคาบที่สอน และเห็นว่า การตัดสินผลการเรียน จากคะแนนระหว่างภาคและปลายภาคมีความเหมาะสม นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษารูปแบบเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนมากขึ้น ควรมีการประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อศึกษาสภาพความพร้อมและปัญหาของทางโรงเรียน และเสนอแนะให้จัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นให้เพียงพอ